

การพัฒนาสถานะบุคคลตามกฎหมายของนิสิตไร้สัญชาติใน
มหาวิทยาลัยพะเยา
Development of legal personal status of stateless students at the
University of Phayao

ไพรัช ธีระชัยมหิทธิ¹

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา 19 หมู่ที่ 2 ตำบลแม่กา อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา 56000

เมลติดต่อ: pairush.te@up.ac.th

Pairush Teerachaimahit

School of Law, University of Phayao, No.19, Moo 2, Mae Ka, Muang, Phayao, 56000

E-mail: pairush.te@up.ac.th

Received: March 18, 2025; Revised: August 15, 2025; Accepted: September 24, 2025

บทคัดย่อ

การเข้าถึงสิทธิในการมีสัญชาติเป็นสิ่งสำคัญของบุคคล เพราะจะทำให้บุคคลนั้นได้รับ การรับรองและเข้าถึงสิทธิตามกฎหมายของรัฐในฐานะที่เป็นคนชาติ หากนิสิตที่กำลังศึกษา ในมหาวิทยาลัยมีข้อจำกัดในเรื่องสถานะบุคคล พวกเขาจะขาดโอกาสในการพัฒนาชีวิตดี งานวิจัยนี้ มุ่งศึกษาถึงสภาพปัญหาและแนวทางในการพัฒนาสถานะบุคคลตามกฎหมายของ นิสิตที่กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยพะเยา พบว่าในปี พ.ศ. 2566 มหาวิทยาลัยพะเยามีนิสิต ไร้สัญชาติที่กำลังศึกษาอยู่จำนวน 36 คน ซึ่งสามารถจำแนกตามกลุ่มได้ดังนี้ กลุ่มที่ได้สัญชาติ ไทยแล้ว กลุ่มที่รอการอนุมัติให้ลงรายการสัญชาติไทย กลุ่มที่ยื่นคำร้องและได้รับการปฏิเสธ เนื่องจากไม่ได้เกิดในประเทศไทย และกลุ่มที่กำลังดำเนินการยื่นคำร้องขอเพื่อลงรายการ สัญชาติไทย นิสิตที่เป็นบุคคลไร้สัญชาติที่เกิดในประเทศไทยจะสามารถยื่นคำร้องขอสิทธิใน สัญชาติไทยได้เมื่อสำเร็จการศึกษาระดับชั้นปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัยพะเยา ในขณะที่นิสิต ไร้สัญชาติที่ไม่ได้เกิดในประเทศไทย จะต้องยื่นคำร้องขอมิถินที่อยู่ในประเทศไทยก่อนเพื่อที่ จะสามารถพัฒนาสถานะบุคคลในขั้นต่อไป ปัญหาสำคัญในการพัฒนาสถานะบุคคลตาม กฎหมาย คือการขาดพยานหลักฐานยืนยันแหล่งที่เกิดของนิสิตว่าเกิดในประเทศไทยจริง ซึ่งเป็นพยานหลักฐานสำคัญที่ใช้ในพิจารณาสิทธิการมีสัญชาติไทย มหาวิทยาลัยควรสนับสนุน ทั้งในด้านการสร้างองค์ความรู้ทางกฎหมาย และความเข้าใจในเรื่องสิทธิมนุษยชนในสังกัด มหาวิทยาลัย อีกทั้งมีกระบวนการติดตามประสานงานหน่วยงานภาครัฐ ทั้งในขณะที่นิสิต กำลังศึกษาและภายหลังสำเร็จการศึกษาแล้ว

คำสำคัญ: สถานะบุคคลตามกฎหมาย บุคคลไร้สัญชาติ สิทธิในสัญชาติไทย นิสิตไร้สัญชาติ การพัฒนาสถานะบุคคลตามกฎหมาย

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา (Assistant Professor, School of Law, University of Phayao)

Abstract

Access to nationality is an important matter for individuals, because it will enable that person to be recognized and have access to the legal rights of the state as a national. If students studying at university are limited by their personal status, they will lose the opportunity to develop a good life. This research examines the problems and approaches to developing the legal status of students currently studying at the University of Phayao. It was found that in 2023, Phayao University had 36 stateless students studying, which can be classified into the following groups: groups that have already obtained Thai nationality, groups awaiting approval to register as Thai nationals, groups that filed petitions and were rejected because they were not born in Thailand, and the group that is in the process of submitting a request for Thai nationality registration. Stateless students born in Thailand will be able to apply for Thai nationality upon completion of their bachelor's degree from the University of Phayao. However stateless students who were not born in Thailand must first apply for residency in Thailand in order to be able to develop their status in the next step. A major problem in developing legal personal status is the lack of evidence to confirm the student's place of birth as being born in Thailand, which is important evidence that to consider granting Thai nationality rights. The researcher recommends that, the universities should support both in terms of creating legal knowledge, and understanding of human rights in university society. There is also a process for monitoring and coordinating with government agencies both while students are studying and after graduation.

Keywords: Legal Status of Individuals, Stateless Persons, Rights to Thai Nationality, Stateless students, Development of legal Personality

1. บทนำ

ปัญหาสถานะบุคคลตามกฎหมายของผู้ไร้สัญชาติในประเทศไทย เป็นปัญหาที่นำไปสู่การเกิดปัญหาด้านสิทธิมนุษยชนตามมาอีกมากมาย และกลายเป็นปัญหาสำคัญของสังคม ซึ่งมีไม่เพียงปัญหาของปัจเจกชนผู้เดียวอีกต่อไป แม้ว่าบทบัญญัติ ข้อที่ 15 แห่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 รวมถึงในสนธิสัญญาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนฉบับต่างๆ ได้รับรองสิทธิของบุคคลทุกคนในการเข้าถึงสัญชาติใดสัญชาติหนึ่ง แต่ปัญหาภาวะไร้รัฐไร้สัญชาติก็ยังมีได้รับการแก้ไขจัดการให้หมดสิ้นไป ยังคงมีบุคคลไร้สัญชาติอยู่ในสังคมต่างๆ อันนำไปสู่การก่อให้เกิดความตึงเครียดทางสังคม ทำลายความพยายามในการส่งเสริมสนับสนุนการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างมีนัยสำคัญ² ในขณะที่ประเทศไทยสำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (UNHCR) รายงานว่าประเทศไทยมีจำนวนประชากรไร้รัฐไร้สัญชาติที่ขึ้นทะเบียนแล้วจำนวน 592,340 คน และบุคคลไร้สัญชาติเหล่านี้กำลังเผชิญหน้ากับความท้าทายในการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานบางประการ³ ทั้งนี้แม้ว่าตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาประเทศไทยได้มีความพยายามในการแก้ไขปัญหสถานะบุคคลตามกฎหมายของผู้ไร้สัญชาติมาเป็นระยะเวลาอย่างยาวนาน มีการแก้ไขกฎหมายหลายฉบับและมีการกำหนดนโยบายเพื่อบรรเทาแก้ไขปัญหาลิทธิของบุคคลกลุ่มนี้ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา ไม่ว่าจะเป็นการแก้ไขกฎหมายสัญชาติเพื่อรับรองสิทธิในการมีสัญชาติไทยของกลุ่มบุคคลผู้เกิดในประเทศไทยสำหรับผู้เกิดก่อนวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2535 และรวมถึงบุตรของบุคคลกลุ่มนี้ด้วย อีกทั้งมีการกำหนดนโยบายเพื่อให้โอกาสนักเรียนนักศึกษาที่เกิดในประเทศไทย และได้ศึกษาในโรงเรียนและมหาวิทยาลัยของประเทศไทยจนสำเร็จการศึกษาชั้นปริญญาตรีให้สามารถยื่นคำร้องขอมีสัญชาติไทยได้ แต่ก็ยังพบว่ายังมีบุคคลอีกจำนวนมากที่ยังไม่สามารถเข้าถึงโอกาสการมีสัญชาติไทยตามกฎหมายและนโยบายที่รัฐไทยได้กำหนดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นสาเหตุของการไม่ใช่เป็นบุคคลกลุ่มเป้าหมายหรือการขาดพยานหลักฐาน พยานเอกสาร พยานบุคคล อันเป็นส่วนประกอบสำคัญในการยื่นคำร้องขอ หรือยื่นยันตัวตนตามลิตีที่มีอยู่ตามกฎหมาย ซึ่งมียหลายกรณีที่บุคคลนั้นเป็นผู้มีลิตีตามกฎหมายที่จะได้รับรองการมีสัญชาติไทย แต่ไม่สามารถหาพยานหลักฐานมายืนยันต่อเจ้าหน้าที่ของรัฐได้ ทำให้ไม่สามารถเข้าสู่สถานะการมีสัญชาติไทยและยังคงเป็นผู้ไร้สัญชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยต่อไป

² Marilyn Achiron, *Nationality and Statelessness: Handbook for Parliamentarians N 22*, 2nd ed., The InterParliamentary Union with the United Nations High Commissioner for Refugees (Geneva: The Inter Parliamentary Union with the United Nations High Commissioner for Refugee, 2014), 3.

³ UNHCR Multi-Country Office Thailand, "Stateless Persons," Operational Factsheet, September 30, 2024, accessed January 8, 2025, <https://www.unhcr.org/th/media/unhcr-thailand-operational-factsheet-30-september-2024-final-7-nov-2024-pdf>.

จากจำนวนนักเรียนนักศึกษาไร้สัญชาติในประเทศไทยจำนวนกว่าห้าแสนคน พบว่า ในมหาวิทยาลัยพะเยาก็ยังมีนิสิตไร้สัญชาติอยู่จำนวนมาก และเป็นนิสิตที่ยังคงมีสถานะเป็น นักศึกษาของมหาวิทยาลัยพะเยาในปัจจุบันกระจายอยู่ในคณะต่าง ๆ ของมหาวิทยาลัย ทั้งนี้ พบว่ามีนักศึกษาไร้สัญชาติ จำนวนทั้งสิ้น 36 คน และมีจำนวน 5 คน ที่เพิ่งกำลังจะสำเร็จ การศึกษาในไม่ช้านี้ หากได้มีการศึกษาถึงข้อมูลสถานภาพบุคคลตามกฎหมายของนิสิต ไร้สัญชาติเหล่านี้ก็จะสามารถทราบถึงสถานะทางกฎหมายที่แท้จริง และจะสามารถหาแนวทาง ในการพัฒนาสถานภาพบุคคลตามกฎหมายของนิสิตเหล่านี้ไปได้อย่างถูกต้อง ซึ่งหากนิสิตกลุ่ม ใดได้ถูกจัดอยู่ในกลุ่มที่กฎหมายไทยรับรองสิทธิในการมีสัญชาติไทย ก็จะได้แสวงหาแนวทาง ในการแก้ไขปัญหา การจัดการเตรียมพยานเอกสารหลักฐานในการยืนยันตัวตนว่ามีสิทธิใน สัญชาติไทยตามที่กฎหมายรับรอง หากนิสิตกลุ่มใดมีสถานะบุคคลตามกฎหมายที่แตกต่าง ออกไปก็จะสามารถกำหนดแนวทางในการพัฒนาสถานะบุคคลตามกฎหมาย ให้ดำเนินการ ตามที่กฎหมายของประเทศไทยกำหนด เพื่อที่จะสามารถพัฒนาสถานะเป็นผู้มีสัญชาติไทย ได้ต่อไปในอนาคต

ปัญหาสถานะบุคคลตามกฎหมายเป็นเรื่องสำคัญและมีผลโดยตรงกับเรื่องสิทธิมนุษยชน ชั้นพื้นฐาน แม้ว่าจะมีกฎหมายทั้งภายในของประเทศไทยและกฎหมายระหว่างประเทศรับรอง สิทธิในการมีสัญชาติใดสัญชาติหนึ่ง แต่ในความเป็นจริงยังพบบุคคลไร้สัญชาติอยู่จำนวน มากทุกพื้นที่ของประเทศไทย รวมถึงนิสิตในมหาวิทยาลัยพะเยาเช่นกัน การไม่สามารถ พัฒนาสถานะบุคคลตามกฎหมายและมีสถานะเป็นคนต่างด้าวในประเทศไทยย่อมก่อให้เกิด ปัญหาในการดำรงชีวิตของนิสิต และรวมถึงปัญหาของครอบครัวและสังคมของประเทศไทย ตามมาอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การขาดโอกาสในการเข้าถึงงานและอาชีพที่ดีเพียงพอต่อ การเลี้ยงดูตัวเองและครอบครัว การขาดโอกาสในการได้รับการรักษาพยาบาล การผลกระทบต่อการมีอิสระในการเดินทาง และสิทธิในการก่อตั้งครอบครัวเป็นผลโดยตรงที่ตามมาเพราะ การมีสถานะเป็นคนไร้สัญชาติ และภาวะเช่นนี้มักมีสภาพปัญหาเป็นวงจรสืบต่อเนื่องจากรุ่นสู่ รุ่น กล่าวคือ บุตรหลานของผู้ไร้สัญชาติจะสืบต่อสถานะไร้สัญชาติตั้งแต่แรกเกิด และสถานะนี้ จะยังสืบต่อไปเรื่อย ๆ จนกว่ากระบวนการพัฒนาสถานะจะแล้วเสร็จ ซึ่งมักกินเวลานานหลาย ปี เป็นผลให้วงจรปัญหาดังกล่าวดำรงต่อเนื่องและทำให้มีเด็กที่เกิดอยู่ในภาวะไร้สัญชาติเพิ่ม จำนวนมากขึ้นเรื่อย ๆ ทั้งนี้มหาวิทยาลัยพะเยาเป็นมหาวิทยาลัยที่ให้โอกาสในการศึกษาอย่าง เท่าเทียมแก่บุคคลทุกคน โดยไม่มีการแบ่งแยกความแตกต่างทางเชื้อชาติ ภาษา เผ่าพันธุ์ มีนิสิต ที่เป็นบุคคลที่มีปัญหาด้านสถานะบุคคลตามกฎหมาย หรือนิสิตไร้สัญชาติเข้ามาศึกษาอยู่ใน มหาวิทยาลัย ฯ ในทุก ๆ ปี ซึ่ง ณ เวลาปัจจุบันมีนิสิตไร้สัญชาติอยู่ 36 คน ที่กำลังศึกษาอยู่ในคณะ ต่าง ๆ ในมหาวิทยาลัย โดยนิสิตไร้สัญชาติเหล่านี้ตกอยู่ในสถานะไร้สัญชาติโดยเหตุผลทาง

กฎหมายที่แตกต่างกันไป และแนวทางในการพัฒนาสถานะบุคคลตามกฎหมายของนิติแต่ละคนก็มีแนวทางการพัฒนาสถานะที่แตกต่างกันไปด้วยเช่นกัน ทั้งนี้หากมีการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลของนิติไร้สัญชาติแต่ละคนตามหลักกฎหมายสัญชาติไทย กฎหมายคนเข้าเมือง และกฎหมายทะเบียนราษฎรอย่างถูกต้องแล้ว ย่อมสามารถหาแนวทางในการพัฒนาสถานะบุคคลตามกฎหมายของนิติผู้นั้นได้อย่างถูกต้อง

2. สิทธิในสัญชาติของบุคคล

2.1 สิทธิในสัญชาติภายใต้หลักกฎหมายระหว่างประเทศ

สัญชาติของบุคคลเป็นสิ่งที่แสดงออกถึงความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับรัฐ ซึ่งการมีสัญชาติของรัฐโดยย่อมได้รับการยอมรับว่าเป็นพลเมืองของรัฐนั้น ทั้งนี้การเป็นพลเมืองหรือประชากรเป็นองค์ประกอบหนึ่งของความเป็นรัฐ การกำหนดความเป็นคนชาติมักจะคำนึงถึงความมั่นคงของรัฐและนโยบายในการพัฒนารัฐเป็นสำคัญ โดยสัญชาติกับหลักสิทธิมนุษยชนมีความสัมพันธ์กันอย่างมาก ดังนั้นการกำหนดความเป็นคนชาติของรัฐย่อมต้องคำนึงถึงหลักสิทธิมนุษยชนอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ตามกฎหมายของประเทศฝรั่งเศสให้คำจำกัดความของคำว่าสัญชาติว่าเป็น “ความผูกพันทางกฎหมายและการเมืองที่บุคคลมีต่อรัฐอย่างถาวรไม่เสื่อมคลาย เป็นความผูกพันที่รัฐเป็นผู้กำหนดรับรองโดยตราออกมาเป็นกฎหมาย โดยคำนึงถึงความใกล้ชิดของความผูกพันที่บุคคลมีต่อรัฐเจ้าของสัญชาติมากกว่ารัฐอื่นใดและผลแห่งความผูกพันนี้ทำให้บุคคลนั้นเกิดภาระหน้าที่ที่จะมีต่อรัฐในฐานะที่เป็นคนชาติและในขณะเดียวกันรัฐก็มีสิทธิที่จะปกป้องคุ้มครองบุคคลนั้นและมีสิทธิเรียกแรงงานบุคคลนั้น หากบุคคลนั้นได้รับความเสียหายจากการกระทำของรัฐอื่นโดยเป็นไปตามหลักกฎหมายระหว่างประเทศ”⁴ ดังนั้นสัญชาติจึงเป็นสิ่งที่ผูกพันบุคคลเข้ากับรัฐ เป็นเครื่องมือในการจัดสรรบุคคลระหว่างประเทศและเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ของบุคคลกับรัฐ หรือที่เรียกอีกอย่างหนึ่ง จุดเกาะเกี่ยวระหว่างบุคคลกับรัฐ ปัญหาบุคคลไร้สัญชาติจึงเป็นเรื่องที่กฎหมายระหว่างประเทศให้ความสำคัญถึงปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างยิ่ง เห็นได้จากการบัญญัติกฎหมายระหว่างประเทศหลายฉบับที่พยายามแก้ไขปัญหการเกิดบุคคลไร้สัญชาติ แต่อย่างไรก็ตามก็ยังคงพบว่าปัญหาบุคคลไร้สัญชาติยังปรากฏให้เห็นอยู่ในรัฐต่าง ๆ เพราะว่าการคำนึงถึงหลักที่ว่า การกำหนดสัญชาติเป็นเรื่องเขตอำนาจภายในของรัฐนั่นเอง

⁴ ชุมพร ปัจจุสานนท์, *กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีบุคคล เล่ม 1 สัญชาติ*, พิมพ์ครั้งที่ 2, (กรุงเทพฯ: วิญญูชน, 2549), 19.

สิทธิในการมีสัญชาติได้สัญชาติหนึ่งและสิทธิในการศึกษาเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานที่ปรากฏอยู่ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 ถึงแม้ว่าปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนนี้จะไม่มียกเว้นทางกฎหมายในฐานะที่เป็นสนธิสัญญาผูกพันคู่สัญญา แต่กระนั้นก็ได้ถูกรับรองและยอมรับโดยการกระทำของนานารัฐ ว่าหลักเกณฑ์และหลักการต่าง ๆ ที่กำหนดไว้ในปฏิญญาสากลฉบับนี้เป็นสิ่งที่ดีและถูกต้องสมควรที่รัฐต่าง ๆ จะต้องปฏิบัติตั้งนั้นภายใต้กฎหมายระหว่างประเทศจึงถือได้ว่าปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 เป็นกฎหมายจารีตประเพณีระหว่างประเทศรัฐต่าง ๆ ต้องให้การเคารพและปฏิบัติตาม⁵ นอกจากนี้กติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights: ICCPR) ได้รับรองสิทธิในการมีสัญชาติไว้ในข้อที่ 24 โดยระบุให้เด็กทุกคนมีสิทธิที่จะได้มาซึ่งสัญชาติ โดยประเทศไทยเป็นรัฐภาคีของ ICCPR ตั้งแต่วันที่ พ.ศ. 2539

2.2 ปัญหาบุคคลไร้สัญชาติในประเทศไทย

จากข้อมูลของกระทรวงมหาดไทย ในเดือนมกราคม พ.ศ. 2567 พบว่า ประเทศไทยมีประชากรที่ไม่ได้สัญชาติไทยอยู่มากถึง 997,549 คน⁶ และจากรายงานขององค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย พบว่าในเดือนกันยายน พ.ศ. 2567 มีบุคคลไร้รัฐไร้สัญชาติกว่า 592,340 คน โดยในจำนวนนี้เป็นเด็กประมาณ 169,241 คน⁷ ซึ่งทำให้ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีบุคคลไร้สัญชาติอาศัยอยู่เป็นจำนวนมากในอันดับสามของโลก รองจากประเทศบังกลาเทศ และไอเวอรีโคสต์⁸ จำนวนนี้มีสถานะเป็นเด็กไร้สัญชาติ ในกรณีของบุตรชนกลุ่มน้อยที่ย้ายถิ่นเข้ามาในประเทศไทยนานแล้ว 36,943 คน เด็กเกิดใหม่นับจากปี พ.ศ. 2544 และเพิ่มเป็นจำนวน 87,291 คน ในปี พ.ศ. 2563⁹ และจากข้อมูลขององค์การข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ (UNHCR) ได้ระบุว่าในปี พ.ศ. 2567 ประเทศไทยยังเป็นประเทศที่ถือได้ว่ามี

⁵ UNESCO, *The right to education of minorities: Overview of States' measures reported in the 10th Consultation on the 1960 Convention and Recommendation against Discrimination in Education (France, 2023)*, 11.

⁶ “ประกาศสำนักทะเบียนกลาง เรื่อง จำนวนราษฎรทั่วราชอาณาจักร ตามหลักฐานการทะเบียนราษฎร.” (2568, 24 มกราคม), *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่ม 142 ตอนพิเศษ 23 ง, 5-7.

⁷ Breaking the Silence on Statelessness, “UNICEF Thailand,” accessed August 11, 2025, <https://www.unicef.org/thailand/endstatelessness>.

⁸ Helge Brunborg, “International statistics on statelessness,” last modified May 6, 2024, accessed August 11, 2025, <https://www.ssb.no/en/befolkning/innvandrere/artikler/international-statistics-on-statelessness>.

⁹ องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย, *ชีวิตที่ไม่มีใครเห็น 48 ปี สถานการณ์เด็กไร้สัญชาติในประเทศไทย* (กรุงเทพฯ: องค์การยูนิเซฟ ประเทศไทย, 2564), 19, สืบค้นเมื่อ 8 มีนาคม 2566, <https://www.unicef.org/thailand/media/5861/file>.

ประชากรไร้รัฐไร้สัญชาติเป็นจำนวนมากที่สุดประเทศหนึ่งในโลก ซึ่งมีบุคคลไร้รัฐไร้สัญชาติที่ได้รับการจดทะเบียนแล้วมากกว่า 500,000 คนอาศัยอยู่ในประเทศไทย และในจำนวนนั้นยังรวมถึงนักเรียนนักศึกษาที่ประสบปัญหาสถานะบุคคลตามกฎหมายอยู่ด้วย¹⁰ และจากรายงานการพิจารณาศึกษาของคณะกรรมการความมั่นคงแห่งรัฐ กิจการชายแดนไทยยุทธศาสตร์ชาติและการปฏิรูปประเทศ สภาผู้แทนราษฎร เรื่องรายงานสถานการณ์และกำหนดสถานะบุคคลตามกฎหมายในประเทศไทย พบว่า ในปี พ.ศ. 2566 มีบุตรของคนต่างด้าวที่ได้รับอนุญาตให้มีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทย จำนวนถึง 243,015 คน ซึ่งจะต้องรอให้จบการศึกษาระดับอุดมศึกษา ก่อนจึงจะขอมีสัญชาติไทยได้ จะเห็นได้ว่ามีบุคคลที่มีปัญหาด้านสถานะบุคคลตามกฎหมาย เป็นจำนวนมากในประเทศไทย และมีบุคคลมากกว่า 100,000 คนเป็นกลุ่มบุคคลที่ยังเป็นบุคคลไร้สัญชาติที่อยู่ในสถาบันการศึกษาในประเทศไทย ดังเห็นได้จากจำนวนเด็กนักเรียนที่มีเลขประจำตัวขึ้นต้นด้วยอักษร G ในสถาบันการศึกษา สะสมตั้งแต่ปีการศึกษา 2562-2565 จำนวนทั้งสิ้น 112,841 คน¹¹ การที่บุคคลกลุ่มนี้ได้เข้าถึงสิทธิในการศึกษาถือได้ว่าประเทศไทยได้ให้การเคารพต่อสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานโดยไม่ได้เลือกปฏิบัติ ถือเอาเหตุของการมีสัญชาติมาเป็นข้ออ้างในการปฏิเสธบุคคลเข้าศึกษาในสถาบันการศึกษาของประเทศไทย ดังเห็นได้จากนโยบายที่ส่งเสริมด้านการศึกษาสำหรับผู้ไม่มีทะเบียนราษฎรและไม่มีสัญชาติไทยรวมถึงบุตรหลานแรงงานข้ามชาติที่มีความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยมีการศึกษาที่มีคุณภาพเพื่อยกระดับสังคมของประเทศไทย อีกทั้งจะต้องมีการจัดระบบข้อมูลและสารสนเทศที่ใช้ประโยชน์ได้จริงในการตัดสินใจเชิงนโยบายและบริหารจัดการให้มีประสิทธิภาพ¹² แต่อย่างไรก็ตามหากกลุ่มนักเรียนนักศึกษาไร้สัญชาติเหล่านี้ยังคงมีสถานะเป็นบุคคลไร้สัญชาติหรือยังมีปัญหาสถานะบุคคลตามกฎหมายอยู่ในประเทศไทย จะทำให้เกิดปัญหาในเรื่องของสิทธิต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสิทธิในการประกอบอาชีพ ทั้งนี้ นักเรียนไร้สัญชาติมีความเห็นว่าการมีสัญชาติไทยทำให้มีทางเลือกในการประกอบอาชีพมาก

¹⁰ สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ, “ประเทศไทยดำเนินการแก้ไขปัญหาภาวะไร้รัฐไร้สัญชาติ โดยเข้าร่วมเป็นพันธมิตรระดับโลกเพื่อยุติภาวะไร้รัฐไร้สัญชาติอย่างเป็นทางการ,” สำนักงานข้าหลวงใหญ่ผู้ลี้ภัยแห่งสหประชาชาติ ประเทศไทย, สืบค้นเมื่อ 22 พฤษภาคม 2567, <https://www.unhcr.org/th/53731-thailand-takes-transformative-actions-to-resolve-statelessness-by-officially-joining-the-global-alliance-to-end-statelessness.html>.

¹¹ คณะกรรมการความมั่นคงแห่งรัฐ กิจการชายแดนไทยยุทธศาสตร์ชาติและการปฏิรูปประเทศ สภาผู้แทนราษฎร, *รายงานสถานการณ์และกำหนดสถานะบุคคลตามกฎหมายในประเทศไทย* (กรุงเทพฯ: คณะกรรมการความมั่นคงแห่งรัฐ กิจการชายแดนไทยยุทธศาสตร์ชาติและการปฏิรูปประเทศ สภาผู้แทนราษฎร), 6.

¹² สำนักงานรัฐมนตรี, สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, *รายงานการจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่ไม่มีสัญชาติไทย และบุตรหลานของแรงงานข้ามชาติในประเทศไทย* (กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2561), 78.

ยิ่งขึ้น ในขณะที่การเป็นบุคคลไร้สัญชาติเรียนจบไปก็ไม่ว่าจะทำงานอะไร¹³ สิทธิด้านการรักษาพยาบาล ที่ไม่สามารถใช้สิทธิในสวัสดิการของรัฐที่ให้กับผู้มีสัญชาติไทย ต้องใช้บริการคลินิกหรือสถานพยาบาลเอกชน สิทธิด้านครอบครัว ในกรณีที่ตั้งครรภ์ไม่สามารถรับวัคซีน ตรวจครรภ์ฟรี และมีอุปสรรคในการจดทะเบียนสมรส สิทธิในการเดินทางโดยอิสระ ในกรณีที่เป็นบุคคลไร้สัญชาติ มักถูกเจ้าหน้าที่รัฐเรียกตรวจสอบเอกสารในการเดินทางไปพื้นที่ต่าง ๆ จึงไม่มีอิสระเต็มที่ในการเดินทาง เมื่อเปรียบเทียบกับผู้มีสัญชาติไทย¹⁴ แม้ว่าบุคคลเหล่านี้จะได้รับการศึกษาในสถาบันการศึกษาของประเทศไทยแล้วก็ตาม ด้วยเหตุนี้ประเทศไทยจึงมีความพยายามในการแก้ไขปัญหาเหล่านี้หลายครั้ง ดังเห็นได้จากนโยบายของหน่วยงานภาครัฐและแนวทางแก้ไขกฎหมายที่เกิดขึ้นในช่วงระยะเวลาที่ผ่านมา ไม่ว่าจะเป็นการแก้ไขกฎหมายสัญชาติ ภายใต้พระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 (แก้ไขฉบับที่ 2 พ.ศ. 2535) ซึ่งได้มีการแก้ไขกฎหมายในเรื่องนี้ในมาตรา 7 ทวิ โดยการแก้ไขครั้งนี้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงจากคำว่า “บิดาหรือมารดาเป็นบุคคลต่างด้าว” ที่ใช้บังคับอยู่ในประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 มาเป็น “บิดาและมารดา” เป็นบุคคลต่างด้าว เพื่อแก้ไขปัญหากรณีบุตรของผู้มีสัญชาติไทยจะตกอยู่ในสถานการณ์ไร้สัญชาติหรือไม่ได้สัญชาติไทยเหมือนในช่วงที่ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 มีผลใช้บังคับ และมีการแก้ไขพระราชบัญญัติสัญชาติอีกครั้งในปี พ.ศ. 2551 ภายใต้มาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ 2508 แก้ไข (ฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551 ซึ่งประกาศใช้ในวันที่ 19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2551 เพื่อแก้ไขปัญหาการเกิดบุคคลไร้สัญชาติที่เกิดจากการประกาศใช้ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 ด้วยเหตุผลสำคัญของการที่มีการประกาศใช้ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 นี้เกิดขึ้นจากความระแวงต่ออิทธิพลของรัฐลัทธิคอมมิวนิสต์ที่เกิดขึ้นในละแวกเพื่อนบ้านรอบประเทศไทยซึ่งลัทธิคอมมิวนิสต์มีอิทธิพลขยายตัวอย่างมากในเวลานั้น และหลังจากที่พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยประกาศการสู้รบกับประเทศไทยด้วยอาวุธเมื่อปีพุทธศักราช 2507¹⁵

¹³ อัสสุวรรณ เปาะหะ, “ปัญหาการเข้าถึงสิทธิทางการศึกษาของคนไร้รัฐ ไร้สัญชาติ กรณีศึกษา: บ้านห้วยหยวกป่าไซ ตำบลแม่สลองใน อำเภอแม่ฟ้าหลวง จังหวัดเชียงราย,” (ประกาศนียบัตรบัณฑิต, สาขาวิชาบัณฑิตอาสาสมัคร, วิทยาลัยพัฒนศาสตร์ ป๋วยอึ๊งภากรณ์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2560), 46.

¹⁴ พระมหาชนกันต์ รุติพุทธ (ปัญญาวัฒน์สกุล), “แนวทางการเข้าถึงสิทธิขั้นพื้นฐานของคนไร้สัญชาติของชุมชนพื้นที่ บ้านแก่งทรายมูล ตำบลท่าตอน อำเภอแม่ฮวย จังหวัดเชียงใหม่,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2565), 137.

¹⁵ สมชาย ปรีชาศิลป์กุล, “100 ปีแห่งสัญชาติไทย,” *วารสารวิภาษา* 5, ฉบับที่ 6 (2554): 60.

จะเห็นได้ว่าในช่วงระยะเวลาที่มีประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 มีผลใช้บังคับ ซึ่งในช่วงแรกตั้งแต่วันที่ 14 ธันวาคม พ.ศ. 2515 ถึงวันที่ 26 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2535 กฎหมายฉบับนี้จะมีผลต่อบุตรที่เกิดจากบิดาหรือมารดาต่างด้าว โดยบิดาหรือมารดาที่เป็นต่างด้าวนั้น คนใดคนหนึ่งเข้าเมืองมาในลักษณะที่ไม่ถาวร ส่งผลให้บุตรที่เกิดมา แม้เกิดในประเทศไทยก็จะได้สัญชาติไทยโดยหลักดินแดน ทั้งนี้นิติที่มีปัญหาสถานะบุคคลที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยพะเยาทุกคนเกิดภายหลังปี พ.ศ. 2535 อันเป็นช่วงระยะเวลาที่ประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 ได้ถูกยกเลิกไปแล้ว อย่างไรก็ตามนิติทุกคนที่มีปัญหาสถานะบุคคลทุกคนล้วนเกิดในช่วงที่พระราชบัญญัติสัญชาติ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 มีผลใช้บังคับ ซึ่งเป็นไปตามมาตรา 7 ทวิวรรค 2 ที่กำหนดให้ บุคคลที่เกิดในประเทศไทยจะได้สัญชาติไทยโดยหลักดินแดน จะต้องไม่เข้าเงื่อนไขที่มีบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าว และบิดาหรือมารดาของผู้นั้นคนหนึ่งคนใด เข้าเมืองมาในลักษณะที่ไม่ถาวร โดยผลของกฎหมายฉบับนี้จึงส่งผลให้นิติที่มีปัญหาสถานะบุคคลในมหาวิทยาลัยพะเยาไม่สามารถได้สัญชาติไทยโดยหลักดินแดน เนื่องจากมีบิดาและมารดาเป็นบุคคลต่างด้าว และบิดาหรือมารดาของนิติเป็นคนเข้าเมืองมาในลักษณะที่ไม่ถาวร ทั้งนี้จากข้อเท็จจริงที่พบจากงานวิจัย พบว่ามีนิติจำนวน 15 คน ที่มีคุณลักษณะครบองค์ประกอบตามมาตรา 7 ทวิวรรค 2 ส่งผลให้ไม่สามารถได้สัญชาติไทยโดยหลักดินแดน และไม่ได้สัญชาติไทยตามหลักสืบสายโลหิตจากบิดาหรือมารดา เนื่องจากบิดาและมารดาไม่ได้เป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทย

ภายหลังจากการที่ประเทศไทยได้มีการประกาศใช้มาตรา 23 พ.ร.บ.สัญชาติ (ฉบับที่ 4) พ.ศ.2551 ซึ่งกฎหมายฉบับนี้มีเจตนารมณ์ในการแก้ไขปัญหาบุคคลไร้สัญชาติที่เกิดขึ้นจากประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 โดยกำหนดให้บุคคลที่เกิดในประเทศไทยแต่ไม่ได้สัญชาติไทยตามหลักดินแดน หรือได้อนสัญชาติไทย โดยผลของประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 มีสิทธิลงรายการสัญชาติไทยได้ ดังนี้ รวมถึง บุตรหลานของกลุ่มบุคคลดังกล่าวด้วย ในกรณีของนิติที่มีปัญหาสถานะบุคคลในมหาวิทยาลัยพะเยา พบว่าเป็นบุคคลที่มียื่นคำร้องตามมาตรา 23 นี้ จำนวน 8 คน และได้สัญชาติไทยแล้วจำนวน 3 คน อีก 5 คนอยู่ในระหว่างการพิจารณาอนุมัติจากกระทรวงมหาดไทย

นอกจากนี้ประเทศไทยยังได้มีการกำหนดนโยบายอีกหลายครั้งแสดงให้เห็นถึงความพยายามแก้ไขปัญหาสถานะบุคคลตามกฎหมายที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะปัญหาสถานะบุคคลที่เกิดกับเด็ก นักเรียน นักศึกษาที่อาศัยถิ่นที่อยู่ในประเทศไทย ดังที่เห็นได้จากวันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2559 คณะรัฐมนตรีได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์การให้สัญชาติเพื่อการแก้ไข ปัญหาเด็กนักเรียน นักศึกษาและบุคคลไร้สัญชาติที่เกิดในประเทศไทย โดยให้บุตรของชนกลุ่มน้อยหรือกลุ่มชาติพันธุ์ที่เกิดในประเทศไทยหรือเด็กและคนที่กำลังศึกษาอยู่ในสถาบัน

การศึกษาหรือสำเร็จการศึกษาแล้วที่เกิดในประเทศไทยโดยมีบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าวอื่นที่ไม่ใช่คนกลุ่มน้อยหรือกลุ่มชาติพันธุ์ตามที่กระทรวงมหาดไทยจัดทำทะเบียนประวัติ หรือไม่ปรากฏบิดามารดาหรือครอบครัวบิดามารดาทอดทิ้งตั้งแต่เยาว์วัยและมีคุณสมบัติตามที่กำหนดให้ได้สัญชาติไทยเป็นการทั่วไป ตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการสั่งให้คนที่เกิดในราชอาณาจักรและไม่ได้รับโดยมีบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าวให้ได้สัญชาติไทยเป็นการทั่วไป และการให้สัญชาติไทยเป็นการเฉพาะรายตามประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องคุณสมบัติอื่นของผู้ที่มีสิทธิยื่นคำร้องขอมีสัญชาติไทย ตามมาตรา 19/2 วรรค 2 แห่งพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562¹⁶ และการแก้ไขปัญหาโดยมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 26 มกราคม พ.ศ. 2564 อนุมัติหลักเกณฑ์กำหนดฐานะและสิทธิของบุคคลไร้รัฐไร้สัญชาติที่อพยพเข้ามาและอาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นเวลานานให้สามารถขอสถานะคนเข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมายและมีถิ่นที่อยู่ถาวรได้ ทั้งนี้ประเทศไทยยังพบปัญหาการเข้าถึงสิทธิการศึกษาของเด็กไร้รัฐไร้สัญชาติ ทั้งในแง่ของปัญหาการไม่สามารถเข้าสู่ระบบการศึกษา และในแง่ของการไม่สามารถออกหลักฐานการศึกษาให้แก่เด็กไร้รัฐไร้สัญชาติ และรวมถึงการจัดทำระบบฐานข้อมูลของเด็กนักเรียนรายรับรายสัญชาติที่ยังไม่เป็นระบบ และไม่ตรงกับสถานการณ์ความเป็นจริง จึงจำเป็นที่จะมีการแก้ไขกฎหมายของให้สอดคล้องกับหลักกฎหมายระหว่างประเทศและแก้ไขกฎหมายภายในเพื่อรับรองสิทธิของเด็กไร้รัฐไร้สัญชาติในการที่จะเข้ารับการศึกษาในระบบการศึกษาของประเทศไทยได้อย่างแท้จริงรวมถึงการปรับปรุงระบบฐานข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเด็กไร้รัฐไร้สัญชาติให้มีความสมบูรณ์และสอดคล้องกับสถานการณ์ที่มีอยู่จริงอย่างสม่ำเสมอ¹⁷

3. สถานะบุคคลตามกฎหมายและปัญหาของนิสิตไร้สัญชาติในมหาวิทยาลัยพะเยา

3.1 สถานการณ์นิสิตไร้สัญชาติในมหาวิทยาลัยพะเยา

จากจำนวนนิสิตไร้สัญชาติในมหาวิทยาลัยพะเยา 36 คน สามารถจำแนกสถานะบุคคลตามกฎหมายของนิสิตซึ่งอยู่ในกระบวนการพัฒนาสถานะบุคคลตามกฎหมายได้ดังต่อไปนี้

¹⁶ ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง คุณสมบัติอื่นของผู้ที่มีสิทธิยื่นคำร้องขอมีสัญชาติไทย ตามมาตรา 19/2 วรรค 2 แห่งพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2562, (2562, 17 พฤษภาคม), *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่ม 136 ตอนพิเศษ 126 ง, 9-10.

¹⁷ นิตยพล คงสมบูรณ์, “ปัญหาในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กไร้รัฐไร้สัญชาติในประเทศไทย,” (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารศึกษิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2559), 117-133.

- 1) นิสิตที่ได้ดำเนินการยื่นคำร้องต่อฝ่ายปกครองและได้สัญชาติแล้วมี จำนวน 3 คน
- 2) นิสิตที่ได้ดำเนินการยื่นคำร้องต่อฝ่ายปกครองและกำลังรอการอนุมัติ จำนวน 5 คน
- 3) นิสิตที่ได้ดำเนินการยื่นคำร้องต่อฝ่ายปกครองและไม่ได้สัญชาติไทยเพราะว่าบิดาและมารดาเป็นบุคคลต่างด้าวและนิสิตเป็นผู้ไม่ได้เกิดในประเทศไทย จำนวน 4 คน
- 4) นิสิตที่กำลังดำเนินการเตรียมเอกสารเพื่อยื่นคำร้องขอต่อฝ่ายปกครอง จำนวน 24 คน ซึ่งในจำนวนนี้ มีนิสิต 16 คน ให้ข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์การพัฒนาระบบบุคคลตามกฎหมาย

จากการศึกษาวิจัยในปีการศึกษา 2566 ตั้งแต่วันที่ 16 พฤษภาคม พ.ศ. 2566 ถึงวันที่ 1 เมษายน พ.ศ. 2567 พบว่ามีนิสิตจำนวน 15 คน เกิดในประเทศไทย มีนิสิตจำนวนเพียง 1 คน ที่เป็นบุคคลที่เกิดนอกประเทศไทย และมีนิสิตเป็นบุคคลที่เกิดในสถานพยาบาลมีเอกสารหลักฐานแสดงว่าเป็นผู้เกิดในประเทศไทยจำนวนทั้งสิ้น 8 คน ในขณะที่อีก 7 คนเป็นบุคคลที่เกิดในประเทศไทยแต่ไม่ได้เกิดในสถานพยาบาล และในจำนวนนี้เป็นบุคคลที่มีเอกสารรับรองว่าเกิดในประเทศไทยจำนวนทั้งสิ้น 11 คนโดยถือเอกสารประเภทสูติบัตรจำนวน 6 คนและมีหนังสือรับรองการเกิด 5 คนส่วนอีก 4 คนไม่มีเอกสารรับรองการเกิดว่าเกิดในประเทศไทย

นิสิตทุกคนที่เข้าร่วมโครงการศึกษาวิจัยพบว่าเป็นบุคคลที่ถือบัตรประจำตัวบุคคลผู้ไม่มีสัญชาติไทยทั้งนี้จำนวน 6 คนที่ยังไม่มีทะเบียนบ้านบุคคลซึ่งไม่มีสัญชาติไทย และมีนิสิตจำนวน 9 คน ที่ยังไม่เคยยื่นคำร้องมาก่อน ทั้งนี้ นิสิตทุกคนที่เข้าร่วมโครงการพบว่ามีบิดาและมารดาเป็นบุคคลต่างด้าวที่เกิดนอกประเทศไทย

สรุปการจำแนกกลุ่มนิสิตไร้สัญชาติในมหาวิทยาลัยพะเยา ตามปัญหาสถานะบุคคลสามารถจำแนกได้ดังต่อไปนี้

นิสิตที่ได้รับการคืนสัญชาติไทยตามมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ (แก้ไขฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551 จำนวน 8 คน นิสิตในกลุ่มนี้ได้รับสัญชาติไทยแล้วจำนวน 3 คนและอยู่ในระหว่างการรออนุมัติมีจำนวน 5 คน

นิสิตไร้สัญชาติตามมาตรา 7 ทวิ แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ (แก้ไขฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 กรณีที่ไม่เป็นบุตรหลานของกลุ่มชาติพันธุ์ จำนวน 15 คน นิสิตกลุ่มนี้ เป็นกลุ่มที่มีบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าวที่เข้าเมืองมาและไม่ใช่กลุ่มชาติพันธุ์ โดยนิสิตกลุ่มนี้หากมีหลักฐานทางทะเบียนราษฎรและไม่ปรากฏว่ามีสัญชาติของประเทศอื่นจะขอมีสัญชาติไทยได้เมื่อจบการศึกษาในระดับปริญญาตรีจากสถาบันการศึกษาในประเทศไทย¹⁸

¹⁸ ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การสั่งให้คนที่เกิดในราชอาณาจักรและไม่ได้รับสัญชาติไทยโดยมีบิดามารดาเป็น คนต่างด้าว ได้สัญชาติไทยเป็นการทั่วไปและการให้สัญชาติไทยเป็นการเฉพาะราย (2560, 14 มีนาคม), *ราชกิจจานุเบกษา*, เล่ม 134 ตอนพิเศษ 79 ง, 10-14.

นิสิตไร้สัญชาติที่อพยพถิ่นฐานเข้ามาอยู่ในประเทศไทย จำนวน 5 คน นิสิตกลุ่มนี้จะต้องดำเนินการจัดการสถานะเป็นคนเข้าเมืองถูกกฎหมายและขอมีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทยซึ่งในท้ายที่สุดจะขอแปลงสัญชาติเป็นไทยได้ตามพระราชบัญญัติสัญชาติ หรือตามนโยบายของรัฐในเรื่องการจัดการสัญชาติซึ่งอาจเกิดขึ้นได้ในอนาคตต่อไป

นิสิตไร้สัญชาติที่ไม่ให้ข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์จำนวน 8 คน

3.2 ปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสถานะบุคคลตามกฎหมายของนิสิตไร้สัญชาติในมหาวิทยาลัยพะเยา

นอกเหนือจากการศึกษาข้อมูลจากแบบสอบถามและนำผลมาวิเคราะห์เพื่อให้ทราบถึงสถานะบุคคลตามกฎหมายของนิสิตไร้สัญชาติที่กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยพะเยา ผู้ศึกษาวิจัยยังได้มีการสอบถาม และสัมภาษณ์นิสิตไร้สัญชาติและบุคคลที่เกี่ยวข้อง รวมถึงการสรุปข้อมูลที่ได้มาจากการประชุมระดมสมองเพื่อให้ทราบถึงสถานการณ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาไร้สัญชาติที่เกิดขึ้นกับตัวนิสิต โดยสามารถรวบรวมประเด็นปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นและเกี่ยวข้องกับตัวนิสิตไร้สัญชาติที่กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยพะเยาได้ดังต่อไปนี้

3.2.1 การติดต่อประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ

ทั้งนี้เป็นที่ทราบกันดีว่าการติดต่อกับหน่วยงานราชการในประเทศไทยมักจะมี ความซับซ้อนและยุ่งยากโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรณีของบุคคลไร้สัญชาติ ที่ขาดความรู้และความ ชัดเจนในข้อกำหนดและทางปฏิบัติต่างๆ ในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานราชการใน ประเทศไทย และโดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อบุคคลเหล่านี้ไม่มีเอกสารหรือหลักฐานใดในการยืนยัน ตัวบุคคลก็ย่อมทำให้มีปัญหาในการติดต่อหน่วยงานภาครัฐยุ่งยากมากยิ่งขึ้น ไม่เพียงแต่ ในเรื่องการพัฒนาสถานะบุคคลตามกฎหมายแต่ยังรวมถึงการใช้สิทธิทางด้านสาธารณะ สุข หรือการติดต่อหน่วยงานราชการในเรื่องอื่นใดที่จำเป็นที่จะต้องมีการขอเอกสารระบุตัวบุคคล เนื่องจาก การติดต่อหน่วยงานราชการจะต้องเป็นไปตามกฎเกณฑ์และขั้นตอนภายใต้กฎหมาย ที่เกี่ยวข้อง ดังนั้น จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่หน่วยงานราชการจะต้องเตรียมความพร้อม ในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องเกี่ยวกับบุคคลที่จะสามารถอธิบายระเบียบขั้นตอนต่างๆ ให้กับบุคคลไร้สัญชาติได้เข้าใจ ถึงวิธีการและขั้นตอนตามกฎหมายต่างๆ เหล่านั้น อีกทั้งควรมีคู่มือหรือเอกสารประชาสัมพันธ์ที่มีความชัดเจนและถูกต้องเพื่อประโยชน์ในการสื่อสารและ สามารถให้บุคคลไร้สัญชาติสามารถเข้าใจและเตรียมการในการยื่นคำร้องขอพัฒนาสิทธิใน ด้านต่างๆ ได้ดียิ่งขึ้น

3.2.2 การขาดองค์ความรู้ทางกฎหมายของบุคคลไร้สัญชาติ

เนื่องจากประเทศไทยประสบปัญหาบุคคลไร้สัญชาติมาเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน และได้มีความพยายามในการแก้ไขปัญหาดังกล่าวผ่านกระบวนการทางด้านกฎหมายที่หลากหลายไม่ว่าจะเป็นเรื่องการพัฒนาสถานะบุคคลตามกฎหมาย หรือในด้านสิทธิต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลไร้สัญชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย จึงมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องจำนวนมาก การไม่เข้าใจหรือขาดองค์ความรู้ทางด้านกฎหมายเหล่านี้เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาสถานะตามกฎหมายและคุณภาพชีวิตของบุคคลไร้สัญชาติเหล่านั้นอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ยกตัวอย่างเช่นการพัฒนาสถานะบุคคลจำเป็นที่จะต้องมีโอกาสในการยื่นยันตนว่าเป็นบุคคลที่เกิดในประเทศไทยไม่ว่าจะเป็นสูติบัตรหรือหนังสือรับรองการเกิด แต่ในสถานะการณ์ที่เกิดขึ้นจริงคนไร้สัญชาติที่เกิดในประเทศไทยจำนวนมากไม่ได้มีความรู้ทางด้านกฎหมายจึงไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการมีหนังสือรับรองการเกิดหรือสูติบัตรแก่บุตรหลานของตนที่เกิดในประเทศไทย ทำให้เมื่อจะต้องขอลงรายการสัญชาติไทยจึงขาดเอกสารหลักฐานที่ยืนยันตนว่าได้เกิดในประเทศไทยจริง หากไม่สามารถถามบุคคลหรือพยานคนที่น่าเชื่อถือยืนยันเพื่อรับรองว่าเป็นบุคคลที่เกิดในประเทศไทยอย่างแท้จริงแล้ว ก็จะไม่สามารถยื่นคำร้องขอลงรายการสัญชาติไทยในฐานะที่เป็นผู้เกิดในราชอาณาจักรไทยได้ การมีองค์ความรู้ทางกฎหมายโดยเฉพาะอย่างยิ่งเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาสถานะบุคคลตามกฎหมาย จึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง

3.2.3 การเข้าถึงสิทธิในการศึกษาของนิสิตไร้สัญชาติ

เป็นสิ่งที่ปฏิเสธไม่ได้ว่าการศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้ดียิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคคลที่มีปัญหาด้านสถานะบุคคลตามกฎหมายหากพวกเขาสามารถเข้าถึงการศึกษาที่มีคุณภาพจะสามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตของเขาได้ดียิ่งขึ้นด้วยเหตุนี้ประเทศไทยจึงให้ความสำคัญต่อโอกาสในการเข้าถึงการศึกษาในประเทศไทยของบุคคลไร้สัญชาติและมีนโยบายในการให้นักเรียนนักศึกษาที่ไม่มีสัญชาติไทยสามารถเข้าศึกษาในประเทศไทยได้ตั้งแต่การศึกษาขั้นพื้นฐาน และเห็นได้จากนักศึกษาไร้สัญชาติที่กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยพะเยาซึ่งได้รับการศึกษามาตั้งแต่ในระดับชั้นประถมศึกษา มัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลายในประเทศไทยทำให้พวกเขาเหล่านี้มีโอกาสที่จะเข้ารับการศึกษาในระดับอุดมศึกษาในประเทศไทยในเวลาต่อมา

แต่อย่างไรก็ตามยังมีนักเรียนนักศึกษาไร้สัญชาติอีกหลายคนที่ไม่สามารถเข้าสู่ระบบการศึกษาของประเทศไทยเนื่องจากขาดความรู้ความเข้าใจของผู้ปกครองซึ่งเป็นบุคคลไร้สัญชาติว่าสามารถที่จะนำบุตรหลานเข้าสู่ระบบการเรียนของประเทศไทยได้ตั้งแต่เยาว์วัย

ทำให้เด็กไร้สัญชาติจำนวนมากขาดโอกาสที่จะได้ศึกษาและขาดโอกาสที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองในเวลาต่อมาด้วย การขาดเอกสารระบุตัวตนไม่ว่าจะเป็นสูติบัตรหรือหนังสือรับรองการเกิดทำให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนว่าไม่มีเอกสารเหล่านี้จะไม่สามารถที่จะเข้ารับการศึกษาในประเทศไทยได้ ดังนั้นควรจะมีนโยบายในการที่จะประชาสัมพันธ์ให้กลุ่มบุคคลไร้สัญชาติได้เข้าใจและรับรู้ถึงสิทธิในการศึกษาในประเทศไทยตามนโยบายที่รัฐบาลได้มีกำหนด กฎเกณฑ์บัญญัติเป็นกฎหมายไว้อย่างชัดเจนแล้ว

3.2.4 ปัญหาเกี่ยวกับการทำหนังสือรับรองการเกิดของนิสิตไร้สัญชาติที่กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยพะเยา

นิสิตไร้สัญชาติที่กำลังศึกษาในมหาวิทยาลัยพะเยามีความเห็นว่าการติดต่oprสานงานกับหน่วยงานราชการมีความยุ่งยากซับซ้อนและไม่สามารถดำเนินการให้เสร็จภายในระยะเวลาอันสั้นแล้ว การได้มาซึ่งหนังสือรับรองการเกิดก็มีขั้นตอนและแนวทางในการปฏิบัติที่ไม่ง่ายในการที่จะได้มาซึ่งเอกสารดังกล่าวในระยะเวลาอันสั้น ในขณะที่นิสิตไร้สัญชาติที่เกิดในโรงพยาบาลจะได้มาซึ่งสูติบัตรซึ่งเป็นไปตามพระราชบัญญัติการทะเบียนราษฎร พ.ศ. 2534 ที่กำหนดให้เด็กที่เกิดในประเทศไทยจะต้องได้รับการจดทะเบียนการเกิดภายใน 15 วันนับตั้งแต่วันที่เกิด แต่เด็กที่เกิดนอกสถานพยาบาลจะมีขั้นตอนและวิธีการแตกต่างออกไป โดยจะต้องมีพยานหลักฐานเพื่อแสดงให้เห็นว่าเป็นบุคคลที่เกิดในประเทศไทย ไม่ว่าจะเป็นการยืนยันโดยการใช้พยานบุคคลที่มีความน่าเชื่อถือ เป็นพยานยืนยันต่อนายทะเบียน ทั้งนี้หากปล่อยระยะเวลาให้นานการได้มาซึ่งพยานหลักฐานหรือบุคคลที่จะสามารถยืนยันรับรองการเกิดย่อมเป็นไปได้ยากลำบากยิ่งขึ้น

การได้มาซึ่งหนังสือรับรองการเกิด หรือการมีสูติบัตรของนิสิตไร้สัญชาติที่กำลังศึกษาในมหาวิทยาลัยพะเยา มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาสถานะบุคคลตามกฎหมายของนิสิต เนื่องจากสูติบัตรหรือหนังสือรับรองการเกิดเป็นเอกสารที่ยืนยันว่าบุคคลนั้นเป็นผู้เกิดในประเทศไทย ซึ่งจะสามารถแสดงให้เห็นถึงจุดเกาะเกี่ยวอันสำคัญของบุคคลที่มีอยู่ในประเทศไทย และหากมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงกฎหมายเกี่ยวกับการให้สัญชาติไทยแก่บุคคลที่เกิดในประเทศไทย เอกสารนี้ก็จะเป็นตัวแปรสำคัญในการที่บุคคลเหล่านั้นสามารถเข้าถึงสิทธิในการมีสัญชาติไทยได้ ทั้งนี้ปัญหาสำคัญในการที่จะได้มาซึ่งหนังสือรับรองการเกิด คือ การที่ผู้ปกครองไม่ได้แจ้งการเกิดภายในกำหนดระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด และนิสิตเหล่านี้ไม่ได้เกิดในโรงพยาบาล ทำให้การดำเนินการขอหนังสือรับรองการเกิดเพื่อยืนยันสถานที่เกิดในภายหลังทำได้ด้วยความยากลำบาก การไม่มีบุคคลมาเป็นพยานรับรองการเกิดของนิสิตต่อหน้านายทะเบียนเนื่องจากทิ้งระยะเวลาในการแจ้งเกิดเป็นระยะเวลานานมากแล้ว ทำให้

เป็นอุปสรรคอย่างมากในการที่จะร้องขอมีหนังสือรับรองการเกิด อีกทั้งครอบครัวของนิสิต มีการเคลื่อนย้ายถิ่นที่อยู่ไม่ได้อยู่ในพื้นที่ที่นิสิตเกิดมาเป็นระยะเวลาช้านาน ทำให้ไม่สามารถติดต่อบุคคลที่เกี่ยวข้องหรือผู้พบเห็นเป็นพยานได้ในอดีต เหล่านี้ล้วนเป็นอุปสรรคต่อการได้มาซึ่งหนังสือรับรองการเกิด และทำให้นิสิตไม่สามารถลงรายการสัญชาติไทยได้เนื่องจากขาดพยานหลักฐานที่จะแสดงให้เห็นว่าเป็นบุคคลที่เกิดในประเทศไทย

3.2.5 การเคารพในศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และความแตกต่างของบุคคล ที่เกิดขึ้นกับนิสิตไร้สัญชาติที่กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยพะเยา

ประเด็นเกี่ยวกับการเคารพศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และการได้รับการยอมรับจากคนในสังคม พบว่านิสิตส่วนใหญ่มีความเห็นว่าบุคคลภายนอกที่ไม่ได้รู้จักนิสิต จะมีความสงสัยว่านิสิตไร้สัญชาติสามารถเข้ามาเรียนในระดับอุดมศึกษาได้อย่างไร ซึ่งทำให้เขาเหล่านั้นมีความรู้สึกถึงความไม่ทัดเทียมกับนิสิตที่มีสัญชาติไทย แม้ว่ากฎหมายจะรับรองสิทธิในการศึกษาให้เขาสามารถที่จะศึกษาเช่นเดียวกับบุคคลที่มีสัญชาติไทย นอกจากนี้สิ่งที่เป็นจุดสังเกตแก่บุคคลในสังคมถึงความแตกต่างระหว่างนิสิตที่มีสัญชาติไทยกับนิสิตไร้สัญชาติ คือ ชื่อและนามสกุลที่ปรากฏในการลงทะเบียนเข้ารับการศึกษา มีนิสิตไร้สัญชาติหลายคนที่มีชื่อแต่ไม่มีนามสกุล ทำให้บุคคลที่ไม่เข้าใจและไม่ได้เรียนรู้ถึงเหตุการณ์ความเป็นมาถึงการไม่มีนามสกุล เกิดความสงสัยและมีความรู้สึกถึงความแตกต่างของบุคคลไร้สัญชาติที่อยู่ในสังคม

อย่างไรก็ตามการได้รับการยอมรับจากบุคคลในสังคมมหาวิทยาลัย ไม่ว่าจะเพื่อน นิสิต อาจารย์ และบุคลากรอื่น ๆ จะสร้างความมั่นใจ แล้วลดปัญหาที่เกิดขึ้นจากความเครียดต่าง ๆ ในฐานะที่เป็นบุคคลไร้สัญชาติได้ ทำให้เขาเหล่านั้นมีกำลังใจ ที่จะทุ่มเทให้กับการศึกษาและหวังว่าจะสำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรีจากมหาวิทยาลัยพะเยาจะสามารถสร้างชีวิต จะพัฒนาคุณภาพชีวิตที่ดีให้แก่ตัวเขาและครอบครัว และสามารถเป็นกำลังสำคัญในการพัฒนาประเทศไทยให้ก้าวหน้าต่อไปได้ในอนาคต

3.2.6 แนวคิด นโยบายของประเทศไทย ที่มีต่อบุคคลไร้สัญชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย

กลุ่มบุคคลที่ปฏิบัติหน้าที่ฝ่ายปกครอง ประจํากรมการปกครอง ที่ทำหน้าที่ดำเนินการตามขั้นตอนของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการทะเบียน และพัฒนาสถานะบุคคลตามกฎหมายของบุคคลไร้สัญชาติในประเทศไทย โดยเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองได้ให้ความเห็นถึงแนวคิดนโยบายที่เกี่ยวข้องกับนักศึกษาไร้สัญชาติที่อยู่ในประเทศไทยดังต่อไปนี้

แนวคิดนโยบายพื้นฐานของฝ่ายปกครองในอดีตมีแนวคิดที่คำนึงถึงความมั่นคงของรัฐเป็นสำคัญดังนั้นการกำหนดนโยบายกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับบุคคลต่างด้าวจึงเป็นเรื่องละเอียดอ่อนและต้องคำนึงถึงความมั่นคงของสังคมประเทศไทยเป็นสำคัญ ในขณะที่บุคคลไร้สัญชาติก็ถือว่าเป็นบุคคลต่างด้าวในสายตาของรัฐเนื่องจากเป็นบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทย ดังนั้นกฎเกณฑ์ข้อบังคับทางกฎหมายต่าง ๆ จึงต้องค่อนข้างที่จะเคร่งครัดและจำกัดสิทธิของบุคคลไร้สัญชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นอย่างมาก เห็นได้จากมาตรการที่เกิดขึ้นในอดีตเช่นการจำกัดพื้นที่มิให้บุคคลไร้สัญชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยเดินทางออกนอกพื้นที่ หากไม่ได้รับอนุญาตจากฝ่ายปกครองไม่ว่าจะเป็นนายอำเภอหรือผู้ว่าราชการจังหวัด ซึ่งในกรณีที่เป็นนักเรียนนักศึกษาไร้สัญชาติ หากจะต้องไปศึกษานอกพื้นที่ภูมิภาคนั้นก็ต้องขอหนังสืออนุญาตต่อนายทะเบียนท้องถิ่นเพื่อเดินทางออกนอกพื้นที่ไปเรียนยังสถานศึกษา นั้น ๆ ซึ่งเป็นการเพิ่มเงื่อนไขและขั้นตอนในการเดินทางของนักเรียนนักศึกษา แม้ในปัจจุบันจะมีการขยายระยะเวลาการออกนอกพื้นที่แก่นักเรียน นักศึกษาไร้สัญชาติให้มากขึ้นแล้วก็ตาม

แต่อย่างไรก็ตามในระยะเวลาต่อมาประเทศไทยพบว่า การจำกัดสิทธิอย่างเคร่งครัดกับบุคคลไร้สัญชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย โดยไม่เปิดโอกาสให้เขาเหล่านั้นสามารถที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองและครอบครัวได้ จะก่อให้เกิดผลเสียแก่ประเทศไทยและมีผลกระทบต่อความมั่นคงมากยิ่งขึ้น เนื่องจากบุคคลไร้สัญชาติเหล่านั้นไม่ได้รับการศึกษาก็จะไม่สามารถเข้าสู่ตลาดแรงงานที่ชอบด้วยกฎหมาย และอาจนำไปสู่การเกิดอาชญากรรมจากบุคคลกลุ่มนี้ได้ในประเทศไทย ในทางตรงกันข้ามหากบุคคลกลุ่มนี้สามารถที่จะพัฒนาตนเองได้ไม่ว่าจะเป็นเพราะการได้รับการศึกษา หรือพัฒนาคุณภาพฝีมือแรงงาน ประเทศไทยย่อมได้ประโยชน์ทั้งในด้านการเศรษฐกิจและสังคม ดังนั้นประเทศไทยจึงมีนโยบายที่ปรับเปลี่ยนและมีการคำนึงถึงการเคารพซึ่งสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน ดังเห็นได้จากการผ่อนปรนการให้สิทธิอยู่อาศัยเป็นการถาวร หรือเป็นการชั่วคราว ให้กับบุคคลไร้สัญชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศไทย หรือนโยบายการให้สัญชาติไทยแก่บุคคลที่เกิดในประเทศไทยได้อาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นระยะเวลานานแล้ว ดังนั้นในเวลาปัจจุบันในมุมมองของฝ่ายปกครองจึงมองเห็นว่า นโยบายของรัฐที่ให้สิทธิแก่บุคคลไร้สัญชาติที่เกิดในประเทศไทยสามารถที่จะยื่นคำร้องขอมีสัญชาติไทยเป็นสิ่งที่ถูกต้องและสมควรที่บุคคลกลุ่มนี้จะได้รับสิทธินั้นเพราะเขามีจุดเกาะเกี่ยวที่ขอบรรวมกับประเทศไทยเป็นมูลฐานเบื้องต้นอยู่แล้ว ในขณะที่สิทธิในการได้รับการศึกษาเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานของความเป็นมนุษย์ การที่ประเทศไทยมีนโยบายส่งเสริมพัฒนาความรู้ของบุคคลไร้สัญชาติที่อาศัยอยู่ในประเทศไทยย่อมเป็นการแสดงให้เห็นถึงการเคารพในหลักสิทธิมนุษยชน และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ ภายใต้กฎหมายสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ และภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยเช่นกัน แม้ว่าบุคคลไร้สัญชาติที่อาศัย

อยู่ในประเทศไทยจะยังไม่สามารถขอมีสัญชาติไทยได้ทุกกลุ่มทุกคนแต่ก็เป็นทิศทางที่ดีกว่าในอดีตที่ผ่านมา และยังคงเป็นสิ่งที่ประเทศไทยยังคงต้องศึกษาหาแนวทางออกที่ดีเพื่อให้บุคคลเหล่านั้นสามารถอาศัยอยู่ในประเทศไทยได้อย่างถูกต้องตามกฎหมายและภายใต้ความคุ้มครองตามหลักกฎหมายสิทธิมนุษยชน¹⁹

3.2.7 ความคาดหวังของนิสิตไร้สัญชาติที่กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยที่มีต่อประเทศไทย

นิสิตไร้สัญชาติที่กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยพะเยามีมุมมองที่ดีต่อประเทศไทยในฐานะที่เป็นประเทศที่ตนเองได้เกิดมาและได้อาศัยอยู่ในประเทศไทยมาเป็นระยะเวลา นาน นิสิตไร้สัญชาติเหล่านี้มีจิตใจที่รักประเทศไทยเฉกเช่นกับบุคคลที่มีสัญชาติไทยทุกคน แม้ว่าสถานะบุคคลตามกฎหมายของเขาจะแตกต่างจากบุคคลที่มีสัญชาติไทย แต่ก็ได้ทำให้ ความรู้สึกที่ว่าประเทศไทยเป็นประเทศของเขาหายไป และพวกเขาเหล่านี้ยังคงมีความคาดหวังว่า เขาจะสามารถนำโอกาสที่ได้รับมอบหมายจากการได้อยู่อาศัยในประเทศไทยมาพัฒนา ประเทศไทย ไม่ว่าจะทางใดทางหนึ่งเท่าที่เขาจะสามารถที่จะทำได้ และมีความคาดหวังที่จะมีส่วนร่วมในสังคมในฐานะที่เป็นประชาชนผู้มีสัญชาติไทยคนหนึ่งเช่นกัน

ในมุมมองด้านการศึกษา นิสิตไร้สัญชาติที่กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยพะเยา ยังเห็นว่า นักเรียน นักศึกษาไร้สัญชาติ แม้ว่าจะมีโอกาสได้เข้าเรียนในระดับอุดมศึกษาในประเทศไทย แม้ว่าการไม่มีสัญชาติไทยไม่ได้เป็นอุปสรรคในการศึกษา แต่ก็มีข้อสังเกตในการศึกษาที่เขาได้รับอาจไม่เท่ากับบุคคลที่มีสัญชาติไทย อย่างเช่นสิทธิที่จะได้รับการกู้ยืมเงิน เพื่อการศึกษาที่กำหนดว่าจะต้องให้กับบุคคลที่มีสัญชาติไทยเท่านั้น ในขณะที่เดียวกันการเข้าศึกษาในบางคณะที่มีการเปิดการเรียนการสอนในมหาวิทยาลัยของประเทศไทย มีได้เปิดกว้างให้บุคคลไร้สัญชาติที่มีความสามารถเข้าศึกษาได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะที่มีการเปิดสอนที่มี ข้อบังคับที่เกี่ยวกับวิชาชีพ ที่การประกอบวิชาชีพนั้นจะต้องมีสัญชาติไทย เช่นคณะ แพทย์ศาสตร์ คณะทันตแพทยศาสตร์ ของมหาวิทยาลัยของรัฐ เป็นต้น

4. การพัฒนาสถานะบุคคลตามกฎหมายของนิสิตไร้สัญชาติใน มหาวิทยาลัยพะเยา

จากการศึกษาวิจัยพบว่าสามารถจำแนกกลุ่มของนิสิตไร้สัญชาติที่กำลังศึกษาอยู่ใน มหาวิทยาลัยพะเยาตามสถานะบุคคลตามกฎหมายของนิสิตได้ 3 กลุ่มดังนี้

¹⁹ นายอำเภอแม่ใจ จังหวัดพะเยา, สัมภาษณ์โดยคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา, ม.ป.ท., 22 มิถุนายน 2567.

4.1 นิสิตที่ยื่นคำร้องขอลงรายการสัญชาติไทยและได้รับการอนุมัติให้ลงรายการสัญชาติไทยแล้ว

มีนิสิตที่ได้รับการลงรายการสัญชาติไทยแล้วเนื่องจากเป็นบุตรของบุคคลที่ไม่ได้สัญชาติไทยโดยผลของประกาศของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 โดยในเวลาต่อมาประเทศไทยได้มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงกฎหมายให้บุคคลที่ไม่ได้สัญชาติไทยหรือโดนถอดสัญชาติไทยโดยผลของคณะปฏิวัติฉบับที่ 337 สามารถขอลงรายการสัญชาติไทยได้ตามมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 (แก้ไขฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551 ดังนั้นนิสิตในกลุ่มนี้จึงถือว่าเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทยแล้ว ทำให้สถานะบุคคลตามกฎหมายของนิสิตกลุ่มนี้จึงเป็นบุคคลที่มีสัญชาติไทย

4.2 นิสิตไร้สัญชาติที่เกิดในประเทศไทยและกำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยพะเยา

นิสิตไร้สัญชาติที่เกิดในประเทศไทย โดยนิสิตกลุ่มนี้เป็นนิสิตที่มีสถานะบุคคลตามกฎหมายคือเป็นผู้ที่ไม่ได้สัญชาติไทยตามหลักสืบสายโลหิตจากบิดา เนื่องจากบิดาเป็นบุคคลต่างด้าวไม่มีสัญชาติไทย และไม่ได้สัญชาติไทยตามหลักตามหลักสืบสายโลหิตจากมารดา เนื่องจากมารดาเป็นบุคคลต่างด้าวไม่มีสัญชาติไทยเช่นกัน ในส่วนของการได้สัญชาติไทยตามหลักดินแดนนั้น เนื่องจากบิดาและมารดาของนิสิตเป็นผู้ที่ได้รับอนุญาตให้เข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรไทยเพียงชั่วคราว ตามพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 ตามมาตรา 7 ทวิวรรคหนึ่ง ทำให้นิสิตไม่ได้สัญชาติไทยตามหลักดินแดน ดังนั้นในวันที่นิสิตเกิดจึงเป็นบุคคลที่ไม่มีสัญชาติไทย

อย่างไรก็ตาม โดยผลของมติคณะรัฐมนตรี วันที่ 7 ธันวาคม พ.ศ. 2559 เรื่องการแก้ไขปัญหาเรื่องสัญชาติและสถานะบุคคลของเด็กนักเรียนนักศึกษาและบุคคลไร้สัญชาติที่เกิดในราชอาณาจักรไทย กระทรวงมหาดไทยจึงได้ออกหนังสือเรื่องการแก้ไขปัญหาสถานะบุคคลและสัญชาติของเด็กนักเรียนนักศึกษาที่ไร้สัญชาติ ประกอบกับการออกประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่องการส่งให้คนที่เกิดในราชอาณาจักรและไม่ได้สัญชาติไทยโดยมีบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าว ได้สัญชาติไทยเป็นการทั่วไป และการให้สัญชาติไทยเป็นการเฉพาะราย ลงวันที่ 16 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2560 ซึ่งส่งผลให้ นิสิตซึ่งถือได้ว่าเป็นเด็กและบุคคลที่เรียนอยู่ในสถานศึกษาในประเทศไทย ภายใต้หลักเกณฑ์นี้นิสิตสามารถยื่นคำร้องขอลงรายการสัญชาติไทยในฐานะที่เป็นผู้ที่เรียนจบการศึกษาระดับปริญญาตรีจากสถาบันการศึกษาในประเทศไทยได้ เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วจากมหาวิทยาลัยพะเยา หรือในกรณีที่ไม่จบปริญญาตรีและมีความจำเป็นต้องมีสัญชาติไทยต้องได้รับความเห็นชอบจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยก่อนถึงจะมีความสามารถที่จะร้องขอมีสัญชาติไทยได้

4.3 นิสิตไร้สัญชาติที่เกิดนอกประเทศไทยและกำลังศึกษาอยู่ในระดับชั้นปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยพะเยา

นิสิตกลุ่มนี้เป็นนิสิตที่มีสถานะบุคคลตามกฎหมายคือเป็นผู้ไม่ได้สัญชาติไทยตามหลักสืบสายโลหิตจากบิดา เนื่องจากบิดาเนื่องจากบิดาเป็นบุคคลต่างด้าวไม่มีสัญชาติไทย และไม่ได้สัญชาติไทยตามหลักตามหลักสืบสายโลหิตจากมารดา เนื่องจากมารดาบุคคลต่างด้าวไม่มีสัญชาติไทยเช่นกัน ในส่วนของการได้สัญชาติไทยตามหลักดินแดนนั้น เนื่องจากนิสิตเกิดนอกประเทศไทย จึงไม่ได้สัญชาติไทยตามหลักดินแดน โดยผลของพระราชบัญญัติสัญชาติ พ.ศ. 2508 ในกรณีนี้ถือว่านิสิตเป็นบุคคลต่างด้าวที่ไม่ได้เกิดในราชอาณาจักรไทยแต่เป็นบุคคลที่เรียนอยู่ในสถานศึกษาของประเทศไทยจึงได้รับการผ่อนผันให้อาศัยชั่วคราวตามมติคณะรัฐมนตรี ดังนั้นการพัฒนาระบบสถานะบุคคลตามกฎหมายของนิสิตจึงต้องมีการขอมิติถิ่นที่อยู่ในประเทศไทยเสียก่อน เมื่อมีถิ่นที่อยู่ถาวรในประเทศไทยแล้วจะขอสัญชาติไทยได้ด้วยการแปลงสัญชาติหรือกรณีอื่น ๆ ตามอำนาจของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยต่อไป

5. บทสรุปและข้อเสนอแนะ

5.1 บทสรุป

5.1.1 การพัฒนาระบบสถานะบุคคลตามกฎหมายของนิสิตไร้สัญชาติในมหาวิทยาลัยพะเยา

จากการศึกษาวิจัยพบว่านิสิตไร้สัญชาติที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยพะเยา สามารถจำแนกกลุ่มของนิสิตที่มีปัญหาสถานะบุคคลได้ดังนี้

นิสิตไร้สัญชาติที่กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยพะเยา จากจำนวนทั้งสิ้น 36 คน ได้รับการคืนสัญชาติไทยตามมาตรา 23 แห่งพระราชบัญญัติสัญชาติ (แก้ไขฉบับที่ 4) พ.ศ. 2551 จำนวน 8 คน นิสิตในกลุ่มนี้ได้รับสัญชาติไทยแล้วจำนวน 3 คนและอยู่ในระหว่างการรออนุมัติมีจำนวน 5 คน

นิสิตจำนวน 15 คน มีบิดาและมารดาเป็นคนต่างด้าวที่เข้าเมืองมาและไม่ใช้กลุ่มชาติพันธุ์ นิสิตกลุ่มนี้หากมีหลักฐานทางทะเบียนราษฎรและไม่ปรากฏว่ามีสัญชาติของประเทศอื่นจะขอมีสัญชาติไทยได้เมื่อจบการศึกษาในระดับปริญญาตรีจากสถาบันการศึกษาในประเทศไทย ภายใต้พระราชบัญญัติสัญชาติ มาตรา 7 ทวิ วรรค 2 ให้อำนาจรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยพิจารณาและสั่งให้บุคคลได้สัญชาติไทยเป็นการเฉพาะราย หรือเป็นการทั่วไป โดยนิสิตที่สำเร็จการศึกษาระดับปริญญาตรีที่เกิดและมีภูมิลำเนาอยู่ใน

ประเทศไทยมาอย่างต่อเนื่องสามารถยื่นคำร้องต่อที่ว่าการอำเภอภูมิลำเนาของตน หากได้รับการอนุมัติแล้วถือว่าเป็นการได้สัญชาติไทยโดยการเกิด ตามขั้นตอนและวิธีการที่กำหนดไว้ใน ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การสั่งให้คนที่เกิดในราชอาณาจักรและไม่ได้รับสัญชาติไทย โดยมีบิดามารดาเป็นคนต่างด้าว ได้สัญชาติไทยเป็นการทั่วไปและการให้สัญชาติไทยเป็นการเฉพาะราย ในกรณีของนิสิตไร้สัญชาติ จำนวน 5 คน ที่เกิดนอกประเทศไทย นิสิตกลุ่มนี้จะต้องดำเนินการจัดการสถานะเป็นคนเข้าเมืองถูกกฎหมายและขอมีถิ่นที่อยู่ในประเทศไทย เพื่อจะขอแปลงสัญชาติเป็นไทยต่อไป ทั้งนี้มีนิสิตจำนวน 8 คน ที่ไม่ให้ข้อมูลเพื่อการวิเคราะห์สถานะบุคคล

ทั้งนี้ เมื่อวันที่ 29 ตุลาคม พ.ศ. 2567 คณะรัฐมนตรีได้มีมติเห็นชอบในหลักการ หลักเกณฑ์เร่งรัดการแก้ไขปัญหานิสิตไร้สัญชาติและสถานะบุคคลให้แก่บุคคลที่อพยพเข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรเป็นเวลานาน และกลุ่มบุตรที่เกิดในราชอาณาจักร ตามที่สมช.เสนอ เพื่อทดแทนมติ ครม. 7 ธ.ค. 2559 และ 26 ม.ค. 2564 ให้กับบุคคล 4 กลุ่ม รวม 483,626 คน ให้ได้รับสถานะคนต่างด้าวเข้าเมืองโดยชอบด้วยกฎหมาย ใบสำคัญถิ่นที่อยู่ถาวร หรือสัญชาติไทยรวดเร็วมากขึ้น โดยมติของคณะรัฐมนตรีนี้มีนัยสำคัญอย่างยิ่งต่อความพยายามแก้ไขปัญหาของบุคคลไร้สัญชาติในประเทศไทย และนิสิตไร้สัญชาติที่กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยล้วนแต่เป็นกลุ่มบุตรที่เกิดในราชอาณาจักรไทยของชนกลุ่มน้อยหรือของบุคคลที่ไม่มีสถานะทางทะเบียนซึ่งเป็นบุคคลกลุ่มเป้าหมายของมติคณะรัฐมนตรีนี้ด้วยเช่นกัน

5.1.2 สภาพปัญหาที่เกี่ยวข้องกับสถานะบุคคลตามกฎหมายของนิสิตไร้สัญชาติที่ศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยพะเยา

นิสิตไร้สัญชาติที่กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยพะเยา ยังมีประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้องกับการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐ ในการยื่นคำร้องขอลงรายการสัญชาติไทยหรือการเตรียมเอกสารต่าง ๆ เพื่อยื่นคำร้องขอลงรายการสัญชาติไทย นิสิตไร้สัญชาติประสบปัญหาทั้งในเรื่องการขาดความรู้ความเข้าใจในข้อกำหนดทำให้การติดต่อกับหน่วยงานราชการเป็นไปอย่างไม่ราบรื่น รวมถึงความรู้ทางกฎหมายที่สำคัญ ซึ่งหน่วยงานราชการยึดถือปฏิบัติ ดังนั้นหากข้อมูลเอกสารไม่เป็นไปตามที่กฎหมายกำหนด หน่วยงานราชการ ย่อมไม่สามารถที่จะดำเนินการอื่นได้อันเป็นการขัดแย้งต่อกฎหมายได้

โดยเฉพาะอย่างยิ่งขั้นตอนในการที่จะยื่นคำร้องขอลงรายการสัญชาติไทยเนื่องจากเป็นผู้เกิดในประเทศไทยและอาศัยอยู่ในประเทศไทยเป็นระยะเวลาอันยาวนาน ภายหลังจากที่สำเร็จการศึกษาในระดับชั้นปริญญาตรี เอกสารที่สำคัญก็คือเอกสารที่จะยืนยันว่าเป็นบุคคลที่เกิดในประเทศไทย ในส่วนที่นิสิตที่มีสูติบัตรย่อมไม่เป็นการยากที่จะพิสูจน์เนื่องจากมีเอกสารรับรองดังที่ปรากฏในสูติบัตรว่าเป็นผู้เกิดในประเทศไทย ในส่วนนิสิตที่มีหนังสือรับรองการเกิดแล้ว ก็ย่อมจะได้รับการยอมรับเพราะสามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นผู้ที่เกิดในประเทศไทยแล้วจากหน่วยงานทางปกครอง ส่วนนิสิตที่ยังไม่มีหนังสือรับรองการเกิด มีความจำเป็นที่จะต้องหาพยานบุคคลอันน่าเชื่อถือ เพื่อที่จะรับรองว่าเป็นบุคคลที่เกิดในประเทศไทยจริงต่อนายทะเบียน หากแต่ปัญหาของนิสิตที่ยังไม่สามารถที่จะยื่นคำร้องขอทำหนังสือรับรองการเกิดได้เนื่องจากมีการย้ายถิ่นฐานจากถิ่นที่เกิดเดิม และเนื่องจากเป็นบุคคลที่เกิดในบ้าน ไม่ได้เกิดในสถานพยาบาล ทำให้ไม่สามารถที่จะหาพยานบุคคลอันน่าเชื่อถือ ประกอบกับการย้ายถิ่นฐานมาเป็นระยะเวลาอันยาวนานแล้วบุคคลที่เคยรู้จักหรือเคยพบเห็นที่จะสามารถเป็นพยานว่านิสิตเกิดในประเทศไทย ณ ที่แห่งนั้นจริงจึงหาได้ยากมาก

ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับเรื่องสิทธิในการศึกษาของนิสิตไร้สัญชาติ นิสิตมีความเห็นว่าประเทศไทยให้โอกาสกับนักเรียนนักศึกษาไร้สัญชาติเป็นอย่างดีในการที่จะมีโอกาสในการพัฒนาคุณภาพชีวิตผ่านระบบการศึกษา แม้ว่าจะมีอุปสรรคอยู่บ้างบางประการที่ทำให้นักเรียนนักศึกษาไม่สามารถที่จะเข้าถึงโอกาสการศึกษาได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักเรียนนักศึกษาที่ไม่มีความสามารถทางเศรษฐกิจที่ดีจะไม่สามารถเข้าเรียนในระดับที่สูงขึ้นเพราะไม่สามารถที่จะกู้ยืมเงินเพื่อการศึกษาได้เหมือนกับนักเรียนนักศึกษาที่มีสัญชาติไทยทั่วไป อย่างไรก็ตามพวกเขาเหล่านี้ยังคงมีความคาดหวังว่าพวกเขาจะสามารถนำโอกาสที่ได้รับมอบหมายจากการได้อยู่อาศัยในประเทศไทยไม่ว่าจะเป็นฐานะบุคคลไร้สัญชาติ หรือบุคคลที่มีสัญชาติไทยถ้ามีโอกาสต่อไปในอนาคตนั้น มาพัฒนาประเทศไทย ไม่ว่าจะทางใดทางหนึ่งเท่าที่เขาจะสามารถที่จะทำได้ และพวกเขายังมีความคาดหวังที่จะมีส่วนร่วมในสังคมในฐานะที่เป็นประชาชนผู้มีสัญชาติไทยคนหนึ่งเช่นกัน

5.2 ข้อเสนอแนะ

จากการทบทวนวิจัยในครั้งนี้ ผู้ดำเนินการโครงการ ได้ศึกษาค้นคว้า และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อที่จะได้ทราบถึงสถานะบุคคลตามกฎหมาย ของนิสิตไร้สัญชาติที่กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยพะเยา จึงได้พบปัญหาและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ดังต่อไปนี้

1) ข้อเสนอแนะเพื่อการพัฒนาสถานะบุคคลตามกฎหมายของนิสิตไร้สัญชาติ โดยความร่วมมือของมหาวิทยาลัยพะเยา มหาวิทยาลัยควรจะมีหน่วยงานที่มีความรับผิดชอบเฉพาะด้านในการคุ้มครองสิทธิและพัฒนาศักยภาพในด้านต่าง ๆ ของนิสิตไร้สัญชาติที่กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยพะเยา รวมทั้งเรื่องการพัฒนาสถานะบุคคลตามกฎหมายด้วย เพื่อให้จะทำให้มหาวิทยาลัยสามารถทราบถึงเหตุผลและปัญหาในด้านต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น และสามารถที่จะประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อประโยชน์ของนิสิตไร้สัญชาติ การดำเนินงานประสานงานติดต่อองค์การภายนอกในนามของมหาวิทยาลัย ย่อมมีประสิทธิภาพ และได้ผลลัพธ์ที่ดีกว่าให้นิสิตไร้สัญชาติเป็นผู้ติดต่อและประสานงานด้วยตัวเองรวมถึงการประสานงานให้ผู้มีองค์ความรู้ทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องมาอบรมให้ความรู้ทางด้านกฎหมายและการปฏิบัติการณ์คำร้องในเรื่องต่าง ๆ ให้แก่นิสิตไร้สัญชาติ การดำเนินงานเช่นนี้จะทำให้นิสิตไร้สัญชาติสามารถเข้าถึงสิทธิอันพึงนี้ได้และตามสิทธิที่กฎหมายให้การรับรองอย่างมีประสิทธิภาพ

2) ข้อเสนอแนะเพื่อการดำเนินการยื่นคำร้องขอเอกสารเพื่อการพัฒนาสถานะบุคคลตามกฎหมายของนิสิตไร้สัญชาติ การยื่นคำร้องต่าง ๆ ของนิสิตไร้สัญชาติที่กำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยหรือสถาบันการศึกษา เมื่อมีการยื่นคำร้องไปยังฝ่ายปกครองแล้ว มหาวิทยาลัยหรือสถาบันการศึกษาควรจะมีหน่วยงานที่ช่วยติดตามตรวจสอบความคืบหน้าของคำร้องนั้น เพื่อให้เป็นไปตามกรอบระยะเวลาที่กฎหมายกำหนด

3) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการติดตามผลการยื่นคำร้องและพัฒนาศักยภาพนิสิตไร้สัญชาติภายหลังจากสำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัย เนื่องจากการพิจารณาคำร้องจากหน่วยงานราชการมีการใช้ระยะเวลาที่ยาวนาน อีกทั้งนิสิตหลายคนยังมีความจำเป็นที่จะต้องยื่นคำร้องเพื่อให้ได้มาซึ่งเอกสารอื่นก่อนยื่นคำร้องขอมีสิทธิในสัญชาติไทย ทำให้นิสิตหลายคนสำเร็จการศึกษาจากมหาวิทยาลัยในขณะที่ยังคงเป็นบุคคลไร้สัญชาติ ดังนั้นมหาวิทยาลัยและสถาบันการศึกษาที่มิสนิสิตไร้สัญชาติอยู่ควรจะมีนโยบายในการติดตามสถานะบุคคลตามกฎหมายของนิสิตเหล่านี้ด้วย ทั้งนี้เพื่อแสดงให้เห็นถึงความตั้งใจในการพัฒนาบุคลากรของประเทศชาติ โดยแสดงให้เห็นถึงความใส่ใจไม่เพียงแต่ในขณะที่นิสิตไร้สัญชาติกำลังศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัยเท่านั้น ยังรวมถึงความตั้งใจในการที่จะดูแลบุคคลกลุ่มนี้ในช่วงระยะเวลาที่สำเร็จการศึกษาจากสถาบันการศึกษาในฐานะศิษย์เก่าด้วยเช่นกัน ด้วยเหตุนี้มหาวิทยาลัยหรือสถาบันการศึกษาอื่นที่มิสนิสิตไร้สัญชาติได้สำเร็จการศึกษาควรจะมีการจัดเก็บบันทึกข้อมูลและติดตามผลต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับบัณฑิตไร้สัญชาติตั้งแต่ก่อนเข้าศึกษา ระหว่างการศึกษา และหลังจากสำเร็จการศึกษา เพื่อที่จะนำข้อมูลเหล่านั้นมาวิเคราะห์ให้เกิดประโยชน์ต่อไป

4) ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมและทำความเข้าใจบริบทของบุคคล ไร้สัญชาติของสถาบันการศึกษาและการคำนึงถึงกฎเกณฑ์ของกฎหมายว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ทั้งนี้มหาวิทยาลัยควรมีการเตรียมความพร้อมผ่านกิจกรรม หรือหลักสูตร เพื่อสร้างการเรียนรู้ของบุคคลที่เกี่ยวข้องทั้งหลายในการให้การเคารพถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่ให้มีการเลือกปฏิบัติตลอดระยะเวลาที่นิสิตไร้สัญชาติเหล่านี้ยังคงศึกษาอยู่ในมหาวิทยาลัย และเมื่อได้สำเร็จ การศึกษาไปจะได้มีความรู้สึกกลมกลืนเป็นหนึ่งในสังคมไทย และพร้อมที่จะพัฒนาสังคมและประเทศไทยร่วมกับบุคคลที่มีสัญชาติไทยอื่นๆ อย่างไม่มีความรู้สึกแปลกแยกจากสังคมต่อไป

References

- Achiron, Marilyn. *Nationality and Statelessness: Handbook for Parliamentarians N 22*. 2nd ed. Geneva: The InterParliamentary Union with the United Nations High Commissioner for Refugees, 2014.
- Announcement of the Ministry of Interior regarding other qualifications for those eligible to apply for Thai nationality according to Section 19/2, paragraph 2 of the Civil Registration Act B.E. 2534 amended by the Civil Registration Act (No. 3) B.E. 2562 (2019, 17 May), Royal Thai Government Gazette, Vol. 136, Special Issue 126, 9-10. [In Thai]
- Assuwan Pohha. "Obstacles in accessing education right of stateless people: case of Ban Huay Yuak Paso, Mae salong Nai, Mae Fah Luang District Chiang Rai Province." Graduate Diploma Program, Thammasat University, 2016. [In Thai]
- Brunborg, Helge. "International statistics on statelessness." Last modified May 6, 2024. Accessed August 11, 2025. <https://www.ssb.no/en/befolkning/innvandrere/artikler/international-statistics-on-statelessness>.
- Chumphon Pajjusanon. *Private International Law: Volume 1 Nationality*. 2nd ed. Bangkok: Winyuchon, 2006. [In Thai]
- Nitipon Khongsomboon. "The problem of education for stateless and nationalityless children in Thailand." Master's thesis, Thammasat University, 2016. [In Thai]
- Office of the Prime Minister. *Office of the Education Council. Report on the educational management for children without Thai nationality and children of migrant workers in Thailand*. Bangkok: Office of the Prime Minister, 2018. [In Thai]
- Phramaha Chonnakan Thitabuddhi (Panyawatthanasakul). "A Guideline for accessing the basic rights of the stateless people in Ban Kaeng Sai Moon Community, Thaton Subdistrict, Mae ai District, Chiang Mai Province." Master's thesis, Mahachulalongkornrajavidyalaya University, 2022. [In Thai]
- Somchai Preechasilpakul. "100 years of Thai nationality." *Journal of Wipasa* 5, no. 6 (2011): 60. [In Thai]

- The National Security Committee, Thai Border Affairs, National Strategy and Reform, House of Representatives. "Report on the Situation and Determination of Legal Status of Persons in Thailand." November, 2 2022. [In Thai]
- UNESCO. "The right to education of minorities: Overview of States' measures reported in the 10th Consultation on the 1960 Convention and Recommendation against Discrimination in Education." France, 2023.
- UNHCR Multi-Country Office Thailand. "Stateless Persons." Operational Factsheet. Last modified September 30, 2024. Accessed January 8, 2025. <https://www.unhcr.org/th/media/unhcr-thailand-operational-factsheet-30-september-2024-final-7-nov-2024-pdf>.
- UNHCR. "Thailand takes transformative actions to resolve statelessness by officially joining the Global Alliance to End Statelessness." Accessed May 22, 2024. <https://www.unhcr.org/th/53731-thailand-takes-transformative-actions-to-resolve-statelessness-by-officially-joining-the-global-alliance-to-end-statelessness.html>. [In Thai]
- UNICEF Thailand. "Breaking the Silence on Statelessness. Accessed August 11, 2025. <https://www.unicef.org/thailand/endstatelessness>.
- UNICEF Thailand. "Unseen lives: 48 years of stateless children in Thailand. Bangkok: UNICEF Thailand, 2021." Accessed April 8, 2023. <https://www.unicef.org/thailand/media/5861/file>. [In Thai]